

Publication of Association Esprit, Société et Rencontre
Strasbourg/France

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

Volume 5 Issue 8, p. 297-311, December 2012

**TÜRKÇE-EDEBİYAT DERS KİTAPLARININ DİL VE
KÜLTÜR AKTARIMINDAKİ ROLÜ VE ÖNEMİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

*TURKISH AND LITERATURE TEXTBOOKS LANGUAGE AND
CULTURE TRANSMITTING AN INVESTIGATION OF THE ROLE
AND IMPORTANCE*

Dr. Mesut BULUT

*Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana
Bilim Dalı Doktora Programı*

Dr. Salih ORHAN

*Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana
Bilim Dalı Doktora Programı*

Abstract

All ages of human life as a social being built on certain values, a fact that can not be denied. Cultural values of communities is at the beginning of the values that form the basis. Textbooks, transmitting cultural values of the societies play an important role as a part of educational activities. Teach students the cultural values, adopting and transferring these values to future generations of students to acquire the habit of reading pleasure and, training and personality shaping the texts that make up the textbook content, type, theme, to be distinguished in terms of issues such as the selection is very important. Regulate social life, especially in our age, blunted face keeps away from these values, we observe an increasingly organizing human life. Position of the identity of transfer of cultural values of our nation for future generations, and in this context, the Turkish as the transmitter of the most important of these values more accurately and ensure the appropriate use of the essence, Turkish and literature are among the objectives of education. Achieving these goals, the most utilized resource for students and teachers capable of textbooks is of great importance. In particular the choice of course text books and carrying these values accurately reflect the substance of the texts and the suitability of our nation should not be ignored. Because these values in students the best offer of all kinds of mother tongue and making use of the wealth created by the presence of these literary works are won through the national and universal values. In this study, Turkish and literature textbooks used in teaching evaluations are made on the importance of cultural values and transfer its action of these various suggestions were made.

Key Words: Turkish and Literature, Textbooks, Culture, Culture Transmission

Öz

İnsanoğlunun bütün çağlarda toplumsal bir varlık olarak yaşamını belli değerler üzerine inşa ettiği inkâr edilemez bir hakikattir. Toplumların temelini oluşturan değerlerin başında kültürel değerler gelmektedir. Ders kitapları, toplumların kültürel değerlerinin aktarılmasında eğitim-öğretim faaliyetlerinin bir parçası olarak önemli rol oynamaktadır. Kültürel değerlerin öğrencilere anlatılabilmesi, benimsetilmesi ve bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması, öğrencilerin okuma zevk ve alışkanlığını edinmesi, eğitilmesi ve kişiliğinin şekillenmesinde ders kitabını oluşturan metinlerin içerik, tür, tema seçimi gibi hususlar bakımından seçkin olması çok önemlidir. Özellikle çağımızda toplumsal hayatı düzenleyen bu değerlerin giderek insan hayatını düzenlemekten uzaklaşıp körelmeye yüz tuttuğunu gözlemlemekteyiz. Milletimizin kimliği konumundaki kültürel değerlerimizin gelecek nesillere aktarılması ve bu bağlamda bu değerlerin en önemli aktarıcısı olan Türkçemizin daha doğru ve özüne uygun kullanımını sağlamak, Türkçe ve edebiyat eğitiminin hedefleri arasında yer almaktadır. Bu hedeflere ulaşmada ise öğretmen ve öğrencilerin en fazla kullandıkları kaynak özelliğine sahip ders kitaplarının büyük bir önemi vardır. Özellikle ders kitaplardaki metin seçiminin bu değerleri en doğru şekilde yansıtan ve taşıyan metinler olması ve milletimizin özüne uygunluğu göz ardı edilmemesi gerekir. Zira öğrenciler bu değerleri en iyi ana dilinin her türlü imkânından ve söz varlığı zenginliğinden yararlanılarak oluşturulan edebî eserler yoluyla millî ve evrensel değerleri kazanmaktadırlar. Bu çalışmada, Türkçe ve edebiyat öğretiminde kullanılan ders kitaplarının kültürel değerlerin aktarılmasındaki önemi ile ilgili değerlendirmeler yapılmış ve bunlardan hareketle çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ve Edebiyat, Ders Kitapları, Kültür, Kültür Aktarımı.

Giriş

Eğitimin, bir toplumun olmazsa olmaz varlığı olduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Bu bağlamda eğitimin en önemli görevlerinden birisi de doğal varlık olan insanı sosyalleştirerek toplumsal bir varlık haline getirmektir. Bunu gerçekleştirmede okul-öğretmen-ders araç-gereçleri önemli rol oynamaktadır. Her toplum kendi kültürel değerlerinin aktarılması hususunda kendi kültürel değerlerine uygun müfredat hazırlar ve onu uygulamak için öğretim programları geliştirir, ders araç-gereçlerini kullanır. Bu konu ile ilgili olarak Kemal İnal, “Eğitim ve İktidar: Okul ve Ders Kitaplarında Egemen İdeolojilerin Yeniden Üretimi? Eğitim ve İdeoloji” adlı çalışmasında şu görüşlere yer vermektedir: “Sistemin ideolojik yönelimi ne olursa olsun, her devlet, okulları, kendi çıkarlarını sürdürmek için denetim altında bulundurur. Devletin eğitime müdahalesi, müfredatın, ders kitaplarının, eğitsel yöntem ve etkinliklerini oldukça katı biçimde düzenlenmesine yol açar. O halde eğitim, birey ve grupların (geniş ölçekte sınıfların) siyasal iktidarca idealleştirilen değerlere, yaşam tarzlarına, tutum ve alışkanlıklarına toplumsallaştırılması sürecidir...” (2008: 126-127) Bu anlamda her toplum kendi kültürel değerlerini mevcut nesillere benimsetmek ve gelecek nesillere aktarmak için büyük çaba harcamak zorundadır. Ülkemizde de ders kitaplarında “Millî Tarih” ve “Millî Coğrafya” “Millî Kıraat” gibi birtakım adlandırmalar kullanılması belli bir amaca yönelik olarak ders kitaplarının hazırlandığının gösterilmesi açısından önemlidir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini sağlayan en önemli öğelerden biri de şüphesiz dildir.

Bir milleti millet yapan, onu diğer milletlerden farklı kılan, geçmişten günümüze değin getirdiği maddi ve manevi değerlerinin toplamı olarak tanımlanabilecek kültürün gelecek nesillere aktarılmasında en önemli araç dildir. Dil ve kültür aktarımı ise iyi bir eğitim süreci ile mümkün olabilmektedir. Gerek ömür boyu devam eden informal eğitimle gerekse okullarda bir sistem içerisinde verilen formal eğitimle bu aktarım yapılmaktadır. Okullarda verilen eğitimin amacına ulaşabilmesinde eğitim sürecinde kullanılan araç -gereçlerin büyük bir önemi bulunmaktadır. Kullanılan araç-gereçlerin en önemlilerinden birisi de ders kitaplarıdır. Okul öncesinden üniversite öğrenimine kadar geçen süreçte, kültür ve dil aktarımında kullanılan en önemli ders kitapları ise hiç kuşku yok ki Türkçe - Edebiyat ders kitaplarıdır.

Ders ve Ders Kitapları

Ders, belli bir konuda bireylere bir şey anlatma faaliyeti veya bu faaliyeti gerçekleştirmek için ayrılan süre olarak adlandırılmaktadır. Ders sözcüğünün tanımı ile ilgili olarak *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük ve diğer sözlüklerde* şu tanımlar yapılmaktadır:

ders Ar. ders

a. 1. Öğretmenin öğrenciye belirli bir sürede verdiği bilgi: “Mektepten kaçmıyor, bazı derslerden zevk alıp saatlerce çalıştığım oluyordu.” -S. F. Abasıyanık.

2. Bu bilgi aktarımı için ayrılan süre: Dersin bitmesine beş dakika var.

3. Öğrencinin öğrenmek zorunda olduğu bilgi: “Bir yakınlık kurmak için derslerini soracak oluyordu.” -N. Cumalı.

4. mec. Bir olayın bellekte bıraktığı öğretici iz, öğüt, ibret: “En iyisi, kıyının verdiği şu ekoloji dersini uygulamak mı dersiniz?” -H. Taner.

Güncel Türkçe Sözlük

ders : İng. lesson, subject

1. Öğrencilere bir konuyu anlatmak, bir sorunu açıklamak ya da birtakım becerileri kazandırmak için yapılan kısa süreli öğretim.

2. Öğretim süresince ve kimi durumlarda öğretmenin yaptığı açıklamalar, küme tartışmaları ve alıştırmalar yoluyla öğrenilen şey.

3. Belirli bir süre üzerinde çalışılan konu.

4. Öğrencilerin, öğrenmek durumunda buldukları bilgi, beceri ve anlayışlar.

BSTS / Eğitim Terimleri Sözlüğü 1974

<http://tdkterim.gov.tr/bts/erişim tarihi.05/06/2012>

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere ders; eğitim- öğretimde önemli bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Derslerin istenilen hedeflere ulaşabilmesinde derslerde kullanılacak araç-gereçlere ihtiyaç bulunmaktadır. Zira derslerde sistemli bir uygulamanın olması bu amaçlara ulaşılmasında önemli bir etkiye sahiptir. Öğretim sürecinde öğrenci ve öğretmenlerin en çok faydalandığı materyalin başında gelen ders kitabı, okullarda belli bir dersin öğretimine yönelik olarak hazırlanan, bu amaca hizmet etmek için oluşturulmuş eğitim-öğretim materyalidir. “Kitaplar, öğretimde öğretmenin gücünü daha iyi kullanmasına ve daha sistematik sunmasına imkân verir.”(Ünsal ve Güneş, 2002: 110) Ders kitabı ile ilgili yapılmış olan bazı tanımlar şöyledir:

“Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir” (Demirel ve Kiroğlu, 2005, s. 9).

Güneş’e (2002, s. 5) göre de “ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap” olarak tanımlanmıştır. “Bir kitabın ders kitabı olarak nitelendirilmesi, ilgili dersin programıyla örtüştüğü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araç demektir. Bu açıdan bakıldığında, ders kitabı birçok aracın işlevini yerine getirme durumunda olan bir araçtır” (Kılıç ve Seven, 2003, s. 19). “Ders kitaplarının kullanılmasının birinci nedeni, programa uygun olarak hazırlanan bir organizasyondan oluşmasıdır. Ders kitapları millî eğitimin eğitim programına uygun olarak hazırlanmıştır. İkinci neden, bir öğretim materyali olarak kitabın kullanılmasıdır” (Nelson, 1992, s. 152, Aktaran: Yanpar, 2005, s. 113). “Birçok öğretmenin bir ders kitabı seçmesinin ve kullanmasının üçüncü nedeni rahatlığıdır. Takiplendirmesi, ödevlendirmesi vs. kolaydır. Başka bir neden de öğrenci değerlendirmesinin amaçlanmasıdır. Çünkü bir ders kitabı bilginin özünü sağlar ve merkezî bilgi toplanmasını sağlar” (Yanpar, 2005, s. 14).

Oğuzkan, (1993:38)’de “Ders kitabı, bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan ya da seçilen, belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak salık verilen kitaptır.” şeklinde bir tanım yapmıştır.

Ders kitapları, öğrencilerin istedikleri bilgilere istedikleri yer ve zamanda ulaşabilmelerini sağlamaları açısından büyük bir öneme sahiptir. Öğrenciler ders kitaplarını sıklıkla kullandıkları hatta öğrenim hayatları boyunca en çok okudukları eserler oldukları unutulmadan ders kitaplarının oluşturulması gerekmektedir. Özellikle dil zevkinin oluşmasında, bireylerin Türk dilinin kural ve kaidelerini öğrenmesinde, belli bir anlatım

teknîğinin oluşmasında, anlatım bozukluklarından arınmış duru bir dil becerisi kazanılmasında özellikle Türkçe-edebiyat ders kitaplarında bu kurallara gerektiği gibi uyulmasının ve dikkat edilmesinin etkisi büyüktür.

“Ders kitapları hazırlanırken bunlarda sanat gayesinden uzak, edebî zevk vermenin yanında, millî, manevî, ahlakî, birtakım kültürel değerlerin yoğun olarak işlendiği metinlerden oluşan kitaplar hazırlanması, gelecek nesillerin kendi millî benliğini, millî şuurunu, tarihini, kültürünü benimsemesi, özümsemesi açısından büyük önem taşımaktadır.” (Bulut, 2012:22) Ders kitapları hazırlanırken dikkat edilecek hususları Taş (2007:520)’ de şöyle açıklamaktadır:” Öğretme-öğrenme sürecinde önemli bir yer tutan ders kitaplarından gerektiği gibi yararlanabilmek için hazırlanma aşamasında bazı özelliklerin dikkate alınması gerekir. Öncelikle ders kitapları öğretim programına paralel olarak hazırlanmalıdır. Ayrıca görsel düzen, tasarım, fiziksel yapı, içerik, dil ve anlatım gibi özellikler göz önünde bulundurulmalıdır. Ders kitabı seçerken ise, ders kitabının Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış olmasına dikkat edilmelidir.”

Yukarıda sayılan hususların oluşturulmasında sadece Türkçe-edebiyat ders kitaplarında değil diğer bütün ders kitaplarında dikkat edilmesi ve bütün öğretmenlerin bunu öğrencilere vurgulaması gerekmektedir. Aksi takdirde öğrenciler bunların sadece Türkçe-edebiyat derslerinde uyulacak kurallar olarak kabul edip diğer zaman dilimlerinde bu kurallara riayet etmeyebilirler. Ve bu durum sadece okullarda değil hayatın her alanında anlatım problemi yaşayan, Türk dilinin inceliklerinden uzak, kendi değerlerinden habersiz nesillerin varlığına zemin hazırlayacaktır.

Derste kullanılan ve dersin geliştirilmesini esas alan en önemli materyal ders kitabıdır. Bu sebeple ders kitabı, belli bir dersin öğretimi için ve belli bir düzeydeki öğrencilere yönelik olarak yazılan; içeriği öğretim programına uygun olan, çeşitli kurullar tarafından incelemesi yapılmış ve onaylanmış öğretim materyalidir. Bu manada Türkçe-edebiyat ders kitapları önemli bir görev üstlenmektedir.

Ders kitaplarının öğrencilerin akademik başarıları üzerinde de önemli bir etkisi bulunmaktadır. “Öğretim sürecinde ders kitaplarının hazırlanmasındaki temel ilke; kitapların öğretim programında belirlenen davranışları yani; bilgi, beceri ve özellikleri öğrencilere kazandıracak faaliyetleri içermesi ve bu faaliyetlere rehberlik edici nitelikte olmasıdır. Kitaplar, öğrenciye öğrenme yaşantıları sunabilmeli, bu konuda rehberlik etmelidir. Bu da öğrencilerin mümkün olduğunca çok ve değişik etkinliklere yönlendirilmesi ile sağlanabilir. Ders kitaplarında konu ya da ünite başlangıcında öğrencilerin dikkat ve ilgisini o konuya çekmek, onları istekli kılarak hazırlamak, ünite sürerken davranışın kazandırılması aşamasındaki öğrenme yaşantılarını sunmak ve ünite sonunda kontrolü sağlamak ve pekiştirmeyi sağlamak amaçlarıyla öğrencinin gözlem, deney ve araştırma yapmasına ve belli sonuçlara kendi kendine ulaşmasına fırsat verilmelidir “(Kaptan, 1999).

Ders kitaplarının öğrencilerin akademik başarılarında bu kadar önemli olmasının en önemli sebebi derslerin büyük oranda ders kitaplarına bağlı olarak işlenmesidir. Ders kitaplarının en önemli başvuru kaynağı olduğunu Özbay (2002: 37), araştırmasında, Türkçe öğretmenlerinin derslerini büyük oranda (% 94,44) ders kitabına bağlı kalarak işlediklerini ortaya koymuş, bütün bu öneminden dolayı, ders kitaplarının beklentileri ve ihtiyaçları en üst düzeyde karşılayabilecek nitelikte hazırlanmasına ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir.

Ders kitaplarının eğitimdeki önemine değinen Çiftçi, edebiyat ve kültür dünyamızın önemli eserlerinin yaygınlaştırılması gerektiğine vurgu yapar.

Örgün eğitim-öğretim kurumları için hazırlanan ders kitaplarında dört temel dil becerisi (okuma, dinleme, yazma, konuşma) için yeterli seviyede materyal ve etkinlik örneği bulunmamaktadır. Günlük hayatta karşılaşılan gerçek okuma materyallerine benzememektedir ders kitaplarındaki eserler. Atatürk'ün Nutuk'u başta olmak üzere edebiyat ve kültür dünyamızın önemli eserleri, Köktürk Yazıtları, Dede Korkut Hikâyeleri, Kutadgu Bilig gibi Türkçeyi güzel kullanan ve kültür aktarımı yapan yazarlarımızın seçkin eserleri kısaltılarak, basitleştirilerek, sadeleştirilerek, sınırlandırılmış kelime kadrolarıyla temel eğitimin her düzeyindeki öğrenciler için hazırlanabilir. (Çiftçi, 2006: 94-96)

Eğitim-öğretim tarihi boyunca öğrenme ve öğretme faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için birtakım materyallere ihtiyaç duyulmaktadır. Ders kitapları, görevleri itibarıyla eğitim-öğretim için gerekli araç-gereçlerin en başta gelenidir. Eğitimin temelinde rol alan ders kitapları, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerilerine göre hazırlanan ve içeriği ile bilgileri öğrenciye sunan öğretim materyalidir. Bu fonksiyonları yerine getirme vasfından dolayı yaşanmış, denenmiş ve üretilmiş bilgi birikimi ders kitapları vasıtasıyla aktarılmaktadır. Bu eğitim materyali oluşturulurken içeriğini oluşturan edebî metinler tür, tema, kaynak, şair ve yazar tercihi bakımından kültürel değerlerin aktarılmasında önem arz etmektedir. Ders kitapları, kültürel değerlerin aktarılmasında nitelikli ders kitaplarının hazırlanmasıyla mümkündür. Bir toplumda oluşturulan eğitim ile ilgili değişiklikler sonucunda öğretim programlarına paralel bir şekilde ders kitapları da farklılıklar göstermektedir.

Ülkemizde ders kitapları ile ilgili olarak MEB tarafından Haziran 2007/2597 sayılı *Tebliğler Dergisi*'nde yayımlanan "MEB Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge"ye göre ders kitaplarının nitelikleri ile ilgili olarak şunlara dikkat edilmelidir:

Ders Kitapları; "Öğrencileri; millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerler bakımından besleyen; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösteren ve bu değerlerle ilgili ders konularını sevdiren okuma metinlerini içerir. Türk toplumunun sosyal, ahlaki, kültürel ve tarihî değerlerini geliştirerek yaşatır" (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2597_0.html. Erişim tarihi 05/06/2012).

Ders kitapları, sadece eğitim-öğretim göreviyle kalmaz; aynı zamanda toplumların kültürlerini, tarihlerini aktarma görevini de yerine getirir. Ders kitapları; hem öğretmene hem de öğrenciye yardımcı olan en önemli eğitim-öğretim aracıdır, eğitim-öğretim, bilgi üretme ve iletişim teknolojisindeki gelişmelere rağmen, geçerliliğini koruyan en temel eğitim ve öğretim materyalleri ve öğrenme sürecinin vazgeçilmez araçlarıdır. Ders kitaplarında kullanılan metinler dönemin aynası olmaları açısından birer vesika niteliğindedir. Meselâ; Shakespeare'in eserlerinden İngilizlerin tarihine ve kültürlerine ait esintileri görmek mümkündür; çünkü edebî eserler ve onu oluşturan metinler dönemlerinin aynasıdır. Ne kadar zaman geçerse geçsin o eserler ve metinler önemlidir. Kültürümüzden izler taşıyan Türkçe-edebiyat ders kitapları, bireyin aidiyet duygusunu kazanmasında, kimliğinin şekillenmesinde kısacası, dil ve kültür aktarımında önemli rol üstlenmektedir.

Türkçe- Edebiyat Ders Kitapları

Kavcar, edebiyatın temel amaçlarından birinin bireylere kimlik ve kişilik kazandırma olduğunu savunarak edebiyatın fonksiyonlarını şöyle sıralamaktadır:

“Edebiyatın temel işlevlerinden biri eğitime, insan kişiliğini değiştirme ve geliştirmedir. Bu işlevine duyguları geliştirme, duyarlık kazandırma, duygu ve düşünce arasında sağlıklı bir denge kurma da denebilir. Çünkü insanoğluna sevmeyi, acımayı, güzellikler karşısında heyecanlanmayı öğretmede edebiyat önemli bir görev üstlenir” (1994:5). Edebiyatın derslerinin amaçlarını Salihoğlu (1994:22-23)’ te şöyle sıralamaktadır:

“ Dil öğretiminin amacı olan okuduğunu anlama, yazma, duyduğunu anlama ve konuşma becerilerinin elde edilmesine ileri düzeyde katkıda bulunmak,

Edilgen de olsa kelime hazinesini genişletmek.

Okuma, analiz etme ve metin inceleme; elde edilen görüşleri tartışma ortamına aktarına, bir başka deyişle kullanma becerisini kazanmak; böylece anlaç dilde kendini ifade etme becerisi elde etmek.

Edebî metne yaklaşım yöntemleri elde etmek,

Öğrenciyi kendi dünyası dışında başka dünyalarla ve başka kültürlerle (buradaki amaç Alman kültürüdür) tanıştırmak,

Kazanacağı yeni yaşantıların yanında kendi yaşantılarının bilincine varmasını sağlamak; bunları sözlü ve yazılı olarak dile getirmesi için teşvik etmek ve heveslendirmek,

Elde edilecek yeni deneyim alanları ile yetiştirmesine katkıda bulunmak.

Alman kültüründe ve dilinde düşünsel olarak çalışabilme becerisi kazanmak,

Bilimsel çalışmayı ve amaçları öğrenmek, bu bağlamda;

a) Aktif, eleştirel ve yaratıcı bir şekilde edebiyata katılımını sağlamak,

b) Niçinlerle, nedenlerle ve kanıtlarla çalışıp sentezlere varabilme yönünde deneyimler edinmek,

c) Yargı ve eleştiri becerileri edinmesine ve edebî-estetik görüşler kazanmasına yardımcı olmak,

d) Başka kültürlerin insanların başka biçimde düşündüklerini, böyle olmasının ise normal olduğunu anlamak; yabancı kültürlerle iletişim kurabilmek.

e) Hoşgörülü, dünyaya ve yeniliklere açık, başka ulusları ve İnsanları tanıyan, onları anlayan, kendisi ile onlar arasında karşılaştırma yapabilen, onlarla eşit olduğunu anlayan bir insan olmak.: -

Bilinçli, aydın, kişilikli, akılcı, evrensel ve üretken bir kimse, iyi bir yurttaş ve öğretmen olarak yetişmesine yardımcı olmak: gerektiğinde bilim adamı olacak becerilerle donanmış olmalı.”

Bütün bunlar aynı zamanda eğitimin de temel hedefleri arasındadır. Milletimizin hedefi olarak Mustafa Kemal Atatürk tarafından belirlenen çağdaş milletler seviyesine hatta bunların üzerine çıkma hedefine ulaşabilmede düşünen, üreten, okuyan, yazan, araştıran, milli ve manevi değerlerinin farkında olan bireylerin yetiştirilmesinde Türkçe ve edebiyat derslerinin önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Türkçe ve edebiyat ders kitaplarının bu hedefleri gerçekleştirebilmesi için şu niteliklere sahip olması gerekmektedir:

1- Öğrencilerin ilgi ve isteklerini dikkate almalıdır.

2- Öğrencilerin yaş seviyelerine uygun olmalıdır.

3- Seçilen metinlerin milli ve manevi değerlerimizi yansıtacak nitelikte olması gerekmektedir. Seçilecek metinlerin nitelikleriyle ilgili olarak Cemiloğlu, şu değerlendirmede bulunmuştur: “Edebiyat kitaplarında verilen metinler, öğrencilerin zihinsel, kültürel düzeylerine ve yaşlarıyla paralel yapı ve zevklerine uygun olarak seçilmelidir. Unutulmamalıdır ki öğrencilerimize okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmak için ders kitaplarına edebî metinler özenle seçilmelidir. Öğrencilerimizin kültürel zenginliğini artırmak, karşılaştırma yeteneğini ve düşündüklerini ifade etmedeki becerisini geliştirmek için edebiyat kitaplarındaki metinlerin rolü büyüktür. Gerek edebî ve estetik zevk kazandırılması gerek ahlak ve dil gelişimi için, edebiyat ders kitaplarına seçilen metinlerin, ilgili alanlara yönelik seçkin örnekler olmasına özen gösterilmelidir. Seçilecek metinler yoluyla kişilik oluşturulmaktadır. Edebî metinleri edebiyat eğitiminde, dil eğitiminde, ahlak eğitiminde, düşünce gelişiminde kullanmak için titiz davranmak gerekir “(2003: 18).

4- Seçilecek metinlerin öğrencilerde meydana getirilmek istenen davranış değişikliklerini de destekleyecek bir nitelik taşıması gerekmektedir. Kavcar, Oğuzkan ve Sever, Türkçe öğretiminde amaçlara uygun metin seçiminin önemli olduğunu şöyle dile getirmektedir: “Türkçe öğretiminde metinler birer araçtır. Önemli olan bu araçlarla, öğretimde amaçlanan davranışların öğrencilere kazandırılmasıdır. Bir kitaba örnek alınan metinlerin yerine; öğrencilere, amaçlanan davranışları kazandırabilecek nitelikte uygun başka metinlerde kullanılabilir” (2004: 134).

5- Metinlerde Türkçenin kural ve kaidelerine en doğru şekilde uyulmalı ve buna özellikle itina gösterilmelidir.

6- Türk edebiyatının gerek dil ve anlatım gerekse tarihi ve edebi açıdan güçlü yazar ve şairlerinden metinler seçilerek öğrencilere dil ve edebiyat zevki kazandırmayı hedeflemelidir. “Ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla dilin inceliklerinin aktarılması ve ana dili sevgisinin kazandırılması, ders kitaplarının eğitimdeki önemini arttırmaktadır. Bunun yanında, özellikle dil öğretimine ait ders kitaplarının çocukların okuma alışkanlığı edinmesinde önemli bir paya sahip olduğu ortaya konulmuştur” (Huffman ,1998: 14).

Hedeflere varılmasında Türkçe- edebiyat ders kitaplarının seçiminin de büyük bir önemi bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili Karakuş (2006: 241)’de şu değerlendirmede bulunmaktadır: “Edebiyat dersinin asli vazifesini yerine getirmesi ve bazı faydaların sağlanması için en mühim araç, ders kitapları ve bu kitaplardaki metinlerdir. Bu metinler düşünce dünyamızı genişletir, edebî zevk verir, estetik duygusu aşılır, kimlik kazandırır. Metinlerle öğrencilerin, hayal gücü, düşünceleri eğitilir. Ders kitaplarına seçilen metinler öğrencilerin düşünce gelişimlerini ne kadar etkilerse o kadar Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ulaşılır. Bu nedenle seçilen metinler kültürümüzü taşıyıcı özellikte olmalıdır” (2006: 241–245).

Sever (2003: 17)’ de kitaplar ve onları oluşturan metinlerin önemine değinerek temel okuma-yazma becerisinin kazanılmaya başlandığı ilköğretim dönemindeki çocukların öğretimde karşılaştıkları metinler ve kitaplar, onların öğrenimlerinin ileriki aşamalarında okuma alışkanlığı edinmiş birer okur olarak yetişmelerinde önemli bir sorumluluk üstlendiklerini ifade etmiştir.

Coşkun, Türkçe ders kitaplarının en önemli okuma kitabı olduklarını ifade ederek şu fikirlere yer vermiştir: “Alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler, ders kitapları dışında

okuyacak kitap bulmakta zorlanmaktadırlar. Bu durumda Türkçe ders kitaplarındaki metinler, en önemli okuma aracı konumunda olmaktadır” (2003).

Bu görevleri yerine getiren Türkçe-edebiyat ders kitapları, içerdikleri metinler ile bir ulusun kültürüne ilişkin temel fikirleri yansıtır. Bu nedenle ders kitapları, toplumların kendi çocuklarını gelecekte nasıl bir eğitimle yetiştirmek istediklerini resmî olarak kabul ettikleri bilgileri içerir, bir nevi toplumun aynasıdır. Yetişkinlerin doğru olduğuna inandıkları, gelecek kuşaklara aktarmak istedikleri birçok kurala, norma ve davranış kalıplarına dayanır, bunlar sadece bilgi aktarmakla kalmaz, bir toplumun siyasal ve toplumsal kurallarının belleklere yerleştirilmesinde rol oynar. Bu rolleri sebebiyle Türkçe-edebiyat ders kitapları büyük bir öneme sahiptir.

Dil ve Kültür

Milleti millet yapan onu diğer milletlerden ayıran en önemli unsur hiç şüphesiz kültürdür. Bir milletin maddi ve manevi değerlerinin tamamı olarak tanımlanan kültür ile ilgili yapılan diğer tanımlar şunlardır:

Cevzici, kültürün nesilden nesile aktarıldığını, doğuştan kazanılan bir değerler sistemi olmadığını, sonradan yaşanılarak öğrenildiğini belirtmektedir: “Kültür, insan toplumunun, biyolojik olarak değil de, sosyal olarak kuşaktan kuşağa aktardığı maddî ve maddî olmayan ürünler bütünü, sembolik ve öğrenilmiş ürünler ya da özellikler toplamıdır” (2000: 586).

Tural’a göre (1988:52) kültür, “Tarih bakımından mevcudiyeti kesin olarak bilinen bir toplumun, sosyal etkileşme yoluyla nesilden nesile aktardığı manevi ve maddî yaşayış tarzlarının temsil ve tecelli bakımından yüksek bir seviyedeki bir bileşiği olan, sebebi ve sonucu açısından ise ferde ve topluma mensubiyet şuuru, özel bir kimlik kazandırma, bütünleşmiş kılma, yaşanan çevreyi ve şartları kendi hedefleri istikametinde değiştirme arzu ve iradesi veren, değer, norm ve sosyal kontrol unsurlarının belirlediği bir sistemdir.”

Dil bir anlaşma aracı olarak veya varlıkların duygu, düşünce ve hayallerini aktardıkları araç olarak tanımlanabilir. Bundan hareketle dilin, bilim, edebiyat, felsefe ve güzel sanatların temel yapı taşı, aynı zaman da bir kültürün nesilden nesile taşıyıcısı olduğu söylenebilir. Dil ve özellikle de anadili eğitimi aynı zamanda dilin taşıdığı kültürün eğitimi de olduğu için son derece önemlidir. “Anadili eğitimi, bireyin doğumu ile ailede başlar; özgün eğitim kurumlarında devam eder.

Bireyin anadili becerisi geliştikçe, mensup olduğu milletin kültürüne hâkimiyeti de artar. Bu sebeple dil öğretimi, aynı zamanda kültür öğretimi olarak nitelendirilir. Dildeki her türlü yapı ile anlam arasındaki ilişkinin kültürel bir boyutu vardır. Anadili eğitiminde bu nokta göz ardı edilmemelidir.”(Melanlıoğlu, 2008:66)

Dil, bu fonksiyonlarının çeşitliliği sebebiyle sadece kültürü aktarmakla kalmaz; aynı zamanda bir nevi insanların düşüncesinin sözcüsü görevini de üstlenir. Dil ve kültür kavramları birbirlerinden soyutlanamayacak kadar iç içedir. Çünkü, bir toplumu değiştirmek, ona yeni bir yaşama düzeni getirmek, geniş biçimde o toplumun diline bağlıdır. Her düşünce, insanların kendi ana dillerinde kendilerini ifade etmeleriyle gerçekleşmektedir. Bu da ancak dil ile sağlanabilmektedir. Dil, bir ulusun benliğini biçimlendirir, duygu ve düşünce dünyasına yön verir. Bütün insanlar, dünyaya gözünü açtıkları andan itibaren dillerinden ve kültürlerinden etkilenmeye başlar, kısacası dil ve kültür sayesinde bireylerin kişilikleri şekillenir. Bireyler, hangi medeniyet içerisinde yer alırsa o medeniyetin kültür özellikleri onun

diline girecektir. Bu yüzden milletlere canlılık kazandıran ve milletlerin gelişmesini sağlayan unsurlar, tarihinden gelen kültürel zenginliklerdir. Bir milletin dilinin zenginliği, onun kültürünün de zengin olduğunun en büyük delilidir. Bir toplumda konuşulan ana dil o toplumun ulusal özelliklerini ihtiva eder ve bundan dolayıdır ki aynı dili konuşan bireyler birbirleriyle aynı duyuş özelliklerini paylaşırlar. Tarihsel ve kültürel bir dokunun ortak semsiyesi altında birlikte yaşama bilinci ile birlik ve beraberliklerini korumuş olurlar. Dolayısıyla toplumsal var oluş ile dil arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Milletlerin dillerinin gelişmesi, düşüncelerin gelişmesi kültürün doğal uzantısıdır. Kültür ve kültürün tüm öğeleri en ayrıntılı noktasına kadar dilin izini taşır.

Kaplan, kültür ile ilgili görüşlerinde; her milletin dilini ve kültürünü yüz yıllar boyunca yoğurduğunu, bu esnada bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurları aldığını, her medeni milletin konuşma ve yazı dili, karşılaştığı medeniyetlerden alınma kelime ve deyimlerle dolu olduğunu belirterek, bu bakımdan her milletin dili, o milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin adeta özeti olduğunu, dile bu gözle bakılırsa dilin mana kazanacağını dile getirir. Ona göre dil ile tarih ve kültür arasındaki münasebeti bilen bir kimse, dili tek başına almaz. Zira, dilde her kelimenin yazılış, ses, şekil ve manasını tayin eden, tarih ve kültürdür. Bu yüzden Yunus Emre'nin şiirlerinin dilini, yazıldığı devir ve çevreden ayrı ele almak doğru olmaz. Zira, o ağacın kökleri gelenek ile beraber, yetiştiği topraklara sınıksız bağlıdır. Bu da gösterir ki filolog sadece dilci değil, geniş kültürlü, kafası dil gibi edebî bütün imkânlarına açık bir insan olmalıdır. Yine bu bağlamda, kültür eserlerini, dilin belli bir yer ve anda donmuş şekilleri olarak görür. Bu bakımdan onların abidelerden farkları olmadığını, kütüphaneleri ise dil abidelerini toplayan müzeler olarak görür. Ona göre dil, bir kitap olduğuna göre onlara duygu, düşünce, hayal müzeleri demek gerektiğini belirten Kaplan; biz eskiden yaşamış insanların edebî tecrübelerini, inanç ve değerlerini eserlerden öğreniriz. Aslında dili hem şekil, hem muhtevasıyla inceleyen filolojinin gayesi, insan kültürünü tanımdır. Fakat bu görüşe ancak dil ile kültür arasındaki bağlantıyı görenler ulaşabilir görüşünü benimsemektedir (Kaplan, 1998).

Kaplan, Ziya Gökalp'in dili kültürün temeli olarak gören anlayışına katılır. Dilin kültürü oluşturduğunu, kültüre şekil verdiğini, nesilden nesile kültürü aktardığını dile getirirken yazının da dilin bir öğesi olduğuna dikkat çekmiştir:

“Ziya Gökalp, dili kültürün temel unsuru sayar. O, bu görüşünde haklıdır. Zira dil, duygu ve düşüncenin adeta kalıbıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır. Yazı, dilin sesini kaydeden bir vasıta olarak, dilin bir parçasıdır. Fakat kültür, söz ile de bir millet arasına yayılır” (1998: 139).

Kültür, milleti oluşturan bireylerin ortak değerlerinden, tutum ve davranışlarından, inançlarından meydana getirdikleri eserlerinden oluşmuş olup millî ve ferdî olarak hayatın her sahasında etkisini gösterir. Yeni yetişen nesiller milletin bir parçası olabilmek ve millet hayatında yerlerini alabilmek için millî kültürlerini öğrenmek zorundadır. Milli kültür, yeni nesillere dil aracılığıyla ile öğretilir.

Dil, milletin ortak kültürüyle birlikte varlığını devam ettirir. Milleti oluşturan bireyler arasında birleştirici ve bütünleştirici bir rol üstlenen dil, aynı zamanda ortak millî şuurun ortaya çıkmasını, millî birliği ve beraberliği sağlar. Dil, bir toplumun en önemli kültür varlığıdır; toplumu farklı bir millet hâline getiren birinci unsurdur. Bu anlamda bir milleti millet yapan, aralarındaki sosyal dayanışmayı, bağımsızlığı ve millî şuuru sağlayan yegâne öğedir diyebiliriz.

Dil-kültür ilişkisine dair bazı araştırmacılar şunları nakletmektedirler:

Atatürk, dil-kültür ilişkisi ile ilgili olarak Türk dilinin dünyanın en zengin dillerinden biri olduğunu; fakat bu zenginliğin ortaya çıkarılması için çaba sarf edilmesi gerektiğini dile getirir: “Türk dili, zengin, geniş bir dildir; her kavramı ifadeye kabiliyeti vardır. Yalnız, onun bütün varlıklarını aramak, bulmak, toplamak, onlar üzerinde işlemek lâzımdır. [...] Türk milletini ve Türk dilini medeniyet tarihinin ve kültür dillerinin dışında görmeyen ne yaman bir yanlış olduğunu bütün dünyaya göstereceğiz” (Korkmaz, 1991: 369).

Aksan, bir ulusun yaşayış biçimini, inançlarını, geleneklerini, dünya görüşünü, çeşitli nitelikleri ve hatta tarih boyunca bu toplumda meydana gelen çeşitli olaylar üzerinde hiçbir bilgimiz olmasa, yalnızca dilbilim incelemeleriyle, bu dilin söz varlığının, söz hazinesinin derinliğine inerek bütün bu konularda çok değerli bilgiler ve güvenilir ipuçları edinebileceğimizi ifade etmektedir. Aynı biçimde bir an için tek başına dili ele alarak, belli bir dilin, belli bir dönemdeki bir metnini, yalnızca yabancı öğeler, yabancı etkiler açısından inceleyerek dili konuşan toplumun o süre içinde hangi kültür hareketlerine sahne olduğunu, hangi dış etkiler altında kaldığını saptayabileceğimizi ifade eder (1995: 65).

Uygur da, dil-kültür arasındaki bağa dikkat çekerek dilsiz kültürün olamayacağını, çünkü dilin kültürün taşıyıcısı olduğunu, kültür unsurlarını oluşturan en önemli öğenin dil olduğunu, “Dil açısından bakınca, hiçbir kültür dilsiz var olamaz. Dil: kültür yapısını bir arada tutan çimentodur; ya da, tek yanlı izlenimleri gidermek amacıyla başka benzetmelere başvurduğumuzda, dil: kültür alanının her yanını aydınlatan güneştir; dil: kültür kilimini dokuyan ipliktir; dil: tüm kültür anıtlarının yansıdığı akarsudur” (2006: 19) ifadeleriyle belirtmiştir.

Bu tespitlerden anlaşılacağı gibi dil; bireysel anlamda bireyin kişilik sahibi olabilmesinin, düşünebilmesinin, kendisini ifade edebilmesinin en önemli parçasıdır. İnsan, dili ile düşünür, dil ile düşünce üretir, dili ile kendisini ifade eder. Dil, bir toplumun en önemli kültür varlığıdır; toplumu farklı bir millet hâline getiren birinci unsurdur. Dil, milli kültür varlıklarını birbirlerine bağımlı hale getirir, bunların devamını sağlar. Milleti oluşturan bireyler arasında birleştirici ve bütünleştirici bir rol üstlenen dil, aynı zamanda ortak millî şuurun ortaya çıkmasını, millî birliği ve beraberliği de sağlar.

Türkçe - Edebiyat Ders Kitapları ve Kültür Aktarımı

Türkçe ve edebiyat ders kitapları, gerek dili kullanma şekilleriyle gerekse kullandıkları metinlerin içeriği ve üslubu nedeniyle milletimizin geçmişten günümüze gelen kültürel mirasımızın birer izdüşümü olma özelliği gösterirler. Dolayısıyla bu ders kitapları onu kullanan her bireye Türk kültür ve medeniyetinin örneklerini sunarlar. Böylece öğrencide bir aidiyet duygusu meydana getirir.

Türkçe ve edebiyat ders kitapları hazırlanırken bunlarda sanat gayesinden çok edebî zevk vermenin yanında, millî, manevî, ahlakî, birtakım kültürel değerlerin yoğun olarak işlendiği metinlerden oluşan kitaplar hazırlanması, gelecek nesillerin kendi millî benliğini, millî şuurunu, tarihini, kültürünü benimsemesi, özümsemesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı, Türkçe ve edebiyat öğretim programında ulusal kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağlılık kurulmasının sağlanması, millî eğitimimizin temel görevleri arasında gösterilmektedir. Okulda bu görevin yerine getirilmesinde en büyük ağırlık ve sorumluluk İlkokul ve ortaokulda Türkçe derslerine lisede edebiyat derslerine düşmektedir. Çünkü ulusal kültürümüzün en canlı, en

birleştirici, millî şuuru en iyi biçimde yaratıcı, ulusal ve yurt sevgisini besleyip güçlendirici örnekleri, Türkçe yazılmış sanat eserleridir ve çocuk, bu eserlerin ilk örnekleri ile Türkçe ve edebiyat derslerinde karşılaşmaktadır.

Uygur (1985: 162) da bu konu ile ilgili olarak edebiyatın çok önemli işlevleri yerine getirdiğini belirterek yaşamımızda vazgeçilmez olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Vazgeçilmez bir eğitici edebiyat. İnsan da eğitimle var olduğuna göre pek çok eksik kalır edebiyatsız. (...) İnsanı kendine öğretir bu bakımdan edebiyat. Ben neyim? Kimim ben? Nasıl bir şeyim ben? Çeşidinden sormadan edemeyeceğimiz soruları en iyi aydınlatan, hiç olmazsa aydınlatabilecek ipuçları veren etkenlik alanıdır edebiyat”

Kavcar (1994: 5)'da Edebiyat ve eğitim ile ilgili görüşleriyle tanınan Kavcar ise edebiyatın temel işlevinin insanı eğitime ve geliştirme şu ifadelerle açıklamaktadır:

“Edebiyatın temel işlevlerinden biri, eğitime, insan kişiliğini değiştirme ve geliştirmedir. Bu işlevine, duyguları geliştirme, duyarlık kazandırma, duygu ve düşünce arasında sağlıklı bir denge kurma da denebilir

Sonuç ve Tartışma

Milletlerin hayatında büyük bir öneme sahip olan dil ve kültürün gelecek nesillere aktarılması ve bu konuda genel anlamda ders kitaplarının, özelde ise Türkçe ve edebiyat ders kitaplarının büyük bir öneme sahip olduğu yapılan araştırmalarla dile getirilmiş ve ders kitaplarının bu anlamda hazırlanmasının ve düzenlenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda kültürün taşıyıcısı konumundaki dil değerlerinin ders kitaplarındaki kullanımının önemi büyüktür. “Toplumsal kültür aktarımının en önemli aracı olan dil öğretiminde sözvarlığı öğretiminin önemi açıktır. Özellikle bir toplumun duyuş ve düşünüş özelliklerini yansıtan deyim, atasözü ve kalıp sözler kültür aktarımında önemli bir görev üstlenmektedir. Bu öğretimin en önemli araçlarından biri de kuşkusuz Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerdir.” (Yazıcı Okuyan, 2012-40).

Değerlerin aktarımında seçilecek metinlerin niteliklerine dikkat edilmelidir. Zira metinler hem içerik hem de seviye itibarıyla okutuldukları sınıfların seviyeleriyle uyumlu olmalıdır. Ancak Türkçe ders kitaplarında bu konuya yeterince dikkat edilmediği yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Şen, Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi adlı çalışmada şunları anlatmaktadır: “Yapılan çalışma sonucunda altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin belirlenen değerlerin aktarımında yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Metin ve tema seçiminde değerlerin iletimi açısından yerinde seçimler yapılmadığı görülmüştür.

Türkçe ders kitaplarının değerler eğitiminde yeterli olmadığı Doğan ve Gülüşen(2011:96)'da ise şöyle açıklanmaktadır: “Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve bu değerlerin sınıflara göre dağılımını belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmanın sonunda MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, değerlerin iletimini istenen düzeyde gerçekleştirmediği tespit edilmiştir.”

Daha önce de belirtildiği gibi ders kitabına alınacak metinlerin seçimi gelişigüzel yapılamaz / yapılmamalıdır. Öncelikle edebî eserler amaca uygun olarak titiz bir taramadan geçirilmelidir. Mümkün olduğunca edebî zevke, aktarılacak değerlere ve programda belirtilen amaçlara uygun özelliklere sahip metinler seçilmelidir. Ders kitabına alınacak metinler yazarları tarafından yazılacaksa yine kullanılacak kelimeler, oluşturulacak cümleler konuyla ilgili değerleri yansıtacak şekilde özenle seçilmelidir. Bu yazılarda değerlerin aktarımında önemli katkı sağlayan atasözü ve deyimlerimizin kullanımına öncelik verilmelidir.”

Çelikpazu ve Aktaş (2011:422)'de değerler eğitimi konusunda ders kitaplarında yer alan metinlerin yetersiz kaldığı vurgulanmıştır.

Bu olumsuzlukların giderilebilmesi için hazırlanacak ders kitaplarında yer alan metinlerin seçiminin önemli olduğu da yine araştırmacılar tarafından ön plana çıkarılmıştır. Çelikpazu ve Aktaş (2011:422)'de: “ Öğrencilerin kimlik ve kişilik oluşumları üzerinde ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla iletilen/sezdirilen değerler sisteminin önemli etkisi vardır. Metinler bu dikkatle seçilirse eğitim sistemimizin belirlediği hedeflere ulaşmada kolaylık sağlanabilir. Türkçe ders kitaplarında yer alacak edebî eserler amaca uygun olarak titiz bir taramadan geçirilerek mümkün olduğunca edebî zevke, aktarılacak değerlere ve programda belirtilen amaçlara uygun özelliklere sahip metinler seçilebilir.” İfadeleriyle bu gerçeğe değinmişlerdir.

Öneriler

Bu çalışmadan hareketle araştırmacılara ve eğitim programcılarına aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

Dil ve kültür değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasının en önemli aracı olan Türkçe ve edebiyat ders kitaplarının; içerik, tür, tema, şair/yazar kaynak tercihleri bakımından millî unsurlar taşımasına dikkat edilmelidir.

Türkçe ve edebiyat ders kitapları ve onu oluşturan edebî metinler sınıflara göre yeni uygulanmaya başlanacak olan 4+4+4 eğitim sistemine uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.

Hangi dil ve kültür değerinin ne zaman ve nasıl aktarılacağı uzmanlarca tespit edilmeli ve sınıf seviyelerine göre kültür unsurlarının belli bir sistem dâhilinde verilmesi sağlanmalıdır.

Türkçe ve edebiyat ders kitaplarında kültür aktarımının ne şekilde ve ne tür etkinliklerle ne yapılması gerektiği hususunda rehberlik mahiyetinde açıklamalara yer verilmelidir.

Ders kitapları hazırlanırken Türk kültürünü yansıtacak metinler özenle seçilmelidir. Seçilen metinler görsel ve işitsel materyallerle desteklenmelidir. Ders kitaplarında Türk kültür unsurlarını aktarabilecek nitelikte olan Türkiye dışındaki Türklere ait edebî eserlere de yer verilmelidir.(Melanlıoğlu, 2008: 72)

KAYNAKÇA

- AKSAN, D. (1995). **Her Yönüyle Dil(Ana Çizgileriyle Dilbilim)**.1.cilt, 5.baskı. Ankara: TDK Yayınları.
- BULUT, M. (2012). **M.Fuad Köprülü'nün“Millî Tıraat” Adlı Türkçe -Edebiyat Ders Kitabının Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Açısından İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- CEMİLOĞLU, M. (2003). **Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi**, İstanbul: Alfa Yayınları.

- CEVİZCİ, A. (2000). **Felsefe Sözlüğü**. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- COŞKUN, E. ve Taş, S. (2008). **Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c.5, S. 10.
- COŞKUN, E.(2003). **Çeşitli Değişkenlere Göre Lise Öğrencilerinin Etkili Okuma Becerileri ve Bazı Öneriler**, *Türklük Bilimi Araştırmaları Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 13, s.219–232.
- ÇİFTÇİ, M. (2006). **Türkçe Öğretiminin Sorunları**, Ed: Gülsevin, G., Boz, E.,(2.Basım). Ankara: Gazi Yayınevi
- DEMİREL,Ö. ve KIROĞLU,K. (2005). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**, .Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DOĞAN, B., GÜLÜŞEN, A. (2011). **Türkçe Ders Kitaplarındaki (6–8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi**. Kilis Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 1- Sayı 2 Aralık 2011
- EKİNCİ ÇELİKPAZU, E., AKTAŞ, E.(2011). **Meb 6,7,8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi**. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring 2011, p. 413-424
- ERGİN, M. (1999). **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul: Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım.
- GÜNEŞ, F. (2002). **Ders Kitaplarının İncelenmesi**, Ankara: Ocak Yayınları.
- GÖĞÜŞ, B. (1993). **İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi ve sorunları**. Türk Eğitim Derneği Yayınları, 11. Öğretim Toplantısı. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- HUFFMAN, L. E. (1998). **Racial and Ethnic Portrayal in Widely Adopted Reading Methods Textbooks**. Ph. D. Thesis, North Carolina State University, U.S.
- İNAL, K. (2008). **Eğitim ve İktidar: Okul ve Ders Kitaplarında Egemen İdeolojilerin Yeniden Üretimi? Eğitim ve İdeoloji**. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- KAPLAN, M. (1998). **Kültür ve Dil**. İstanbul: Dergâh yay.
- KAPTAN, F., (1999). **Fen Bilgisi Öğretimi**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- KARAKUŞ, İ. (2006). **Atatürk Dönemi Eğitim Sisteminde Türkçe Öğretimi**, Ankara: TDK Yayınları.
- KAVCAR, C. (1994). **Edebiyat ve Eğitim**, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yay.
- KAVCAR, C., OĞUZKAN, F., SEVER, S. (2004). **Türkçe Öğretimi**, Ankara: Engin Yayınevi.
- KILIÇ,A. ve SEVEN,S. (2003). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- KORKMAZ, Z. (1991). **Atatürk ve Türk Bili: Belgeler**, Ankara: TDK yay.
- MELANLIOĞLU, M.(2008). **Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları**, Eğitim ve Bilim Education and Science, Cilt 33, Sayı 150, s.72
- NELSON, Murry R (1992). **Children And Social Studies**.Harcourt Brace Jovanovich Collage Publishers.

- OĞUZKAN, F. (1993). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. 3. Baskı. Ankara: Emel Matbaacılık.
- ÖZBAY, M. (2002). **Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi**. Türk Dili Dergisi (602). 12-120
- SALİHOĞLU, H. (1994). **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**. Cilt 11 Sayı 1-2. ss. 21-30.
- SEVER, S. (2003). **Çocuk ve Edebiyat**. Ankara: Kök Yayınları.
- ŞEN, Ü.(2008). **Altıncı Sınıf Türkçe Ders kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi**. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu. 27-28 Mart 2008 Gazimagusa – KKTC)
- TAŞ, A. M. (2007). *Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi*. **AMTAŞ - Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007 - doaj.org**
- TDK.(2005) **Türkçe Sözlük**, 10. bs. Ankara: TDK yay.
- TURAL, S. (1988). **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**. Ankara: Ecdat Yayınları.
- UYAR, Y. (2007). **Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- UYGUR, N. (2006). **Kültür Kuramı**, İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- UYGUR, N. (1985). **İnsan Açısından Edebiyat**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÜNSAL, Y., GÜNEŞ, B. (2002). **Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak M.E.B İlköğretim 4. Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabına Fizik Konuları Yönünden Eleştirel Bir Bakış**. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 22, Sayı 3 (2002) 107-120*
- YALÇIN, A. (1996). **Türkçe Ders Kitaplarının Planlanması ve Yazılması**, Türk Yurdu, 107: 24-27.
- YANPAR,T. (2005).**Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- YAZICI OKUYAN,H.(2012). **İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Bir Kültür Aktarımı Aracı Olarak Kalıp Sözlerin Kullanımı Üzerine Bir İnceleme, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl 16 sayı:2**
- <http://tdkterim.gov.tr/bts/> erişim tarihi.05/06/2012
- http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2597_0.html.Erişim tarihi05/06/2012.